



UPPSALA
UNIVERSITET

Studiehandledning för kursen

Utbildningens framväxt och villkor med inriktning mot ämneslärare, 7,5 hp

Kursen är en del av den utbildningsvetenskapliga kärnan inom ämneslärarprogrammet. Innehållet utgår bland annat från en utbildningssociologisk tradition, där utbildningens förutsättningar och inverkan på samhället står i fokus. Kursen har också en tydlig utbildningshistorisk inriktning, där utbildningens historiska utveckling sätts in i ett vidare samhällsperspektiv.

Utbildningssociologi

Utbildningssociologi är ett område där bildning, utbildning, undervisning, fostran och lärande utforskas med hjälp av samhällsvetenskapliga och humanistiska metoder och relateras till andra samhällsområden. Ett centralt problemområde är rekryteringsfrågor i vid mening, det vill säga förhållandet mellan å ena sidan barns, elevers, studenters eller lärares sociala och kulturella bagage, å andra sidan den ordning som råder i utbildningsväsendet.

Andra frågor gäller hur faktorer som kön och etnicitet samt den sociala och kulturella tillhörigheten inverkar på människors praktiker i och utanför utbildningen, liksom utbildningens socialiserande verkningar. Historievetenskapliga inslag är väsentliga. Till grund för utbildningssociologin ligger mer generella kultursociologiska forskningstraditioner.

Kursbeskrivning

Kursen ger en överblick över utbildningens framväxt och villkor. Syftet är att studenten ska tillägna sig en förståelse för utbildningssystemets utformning samt dess historiska bakgrund. Kursen syftar även till att ge insikter i sociala, könsmässiga och etniska skillnaders betydelse för utbildning i ett meritokratiskt system.

Kursmål

Efter genomgången kurs ska studenten kunna

- beskriva olika utbildningsformers historiska utveckling och utbildningssystemets aktuella struktur i Sverige samt några centrala förklaringar till utbildningssystemets uppkomst och utformning
- utifrån ett internationellt perspektiv diskutera det svenska utbildningssystemets framväxt i relation till samhällets utveckling
- redogöra för hur sociala, könsmässiga och etniska skillnader påverkar utbildning i ett meritokratiskt system
- analysera lärarkårernas och lärarutbildningarnas förändring i relation till utvecklingen på utbildningsområdet
- uppvisa en grundläggande förmåga i att analysera beskrivande statistik
- kommunicera och diskutera kursinnehållet skriftligt med korrekt språklig form

Innehåll

- Olika utbildningsformers historiska utveckling och utbildningssystemets aktuella struktur i Sverige.
- Sociala, könsmässiga och etniska skillnader i ett meritokratiskt utbildningssystem.
- Samhällsförändringars betydelse för att förklara såväl utbildningars utformning som dess användning.
- Lärarkårernas historiska utveckling med särskild hänsyn till lärutbildningens utformning, lärarnas arbetsförhållanden och de olika lärarkårernas rekrytering.

Kursens upplägg

Undervisningen sker i form av föreläsningar, seminarier och workshops. Vid föreläsningarna presenteras och problematiseras litteraturen och vid seminarierna ges deltagarna möjlighet att diskutera och fördjupa sina kunskaper. Seminarierna bygger på varje students aktiva deltagande och att var och en är väl förberedd och inläst på litteraturen. Diskussionen utgår från instuderingsfrågor (se nedan). Workshops innebär arbete med en förutbestämd uppgift som löses med utgångspunkt i kursens föreläsningar och litteratur (se nedan).

Skrivuppgifter

Efter två av seminarietillfällena (seminarium 2 och 5) finns det möjlighet att lämna in en skriftlig seminarieuppgift via Studentportalen. Denna seminarieuppgift, som lämnas in senast **tre dagar** efter seminariet, ska bestå av en kort diskussion av den aktuella litteraturen utifrån en av de seminariefrågor som tagits upp vid det aktuella seminariet (formalia: ca 300 ord). Uppgiften betygsätts inte, utan seminarieledaren kommenterar i stället texten i syfte att utveckla studentens skrivande.

Examination

Kursen examineras genom en skriftlig tentamen i slutet av kursen. Detta prov sker enskilt och inga hjälpmedel (böcker, anteckningar m.m.) får användas. Den som vid tentamen försöker ta hjälp av någon alternativt använder otillåtna hjälpmedel kommer att anmälas till institutionens prefekt.

Deltagande vid tentamen kräver **anmälan**, vilken görs via **Studentportalen**.

Betyg och betygskriterier

Studentens betyg på kursen grundar sig på resultatet från tentamen. Tentamen betygsätts med betygen väl godkänd, godkänd och underkänd.

För godkänt betyg ska studenten, med utgångspunkt i kurslitteraturen:

- beskriva olika utbildningsformers historiska utveckling och utbildningssystemets aktuella struktur i Sverige samt några centrala förklaringar till utbildningssystemets uppkomst och utformning
- utifrån ett internationellt perspektiv diskutera det svenska utbildningssystemets framväxt i relation till samhällets utveckling
- redogöra för hur sociala, könsmässiga och etniska skillnader påverkar utbildning i ett meritokratiskt system
- analysera lärarkårernas och lärarutbildningarnas förändring i relation till utvecklingen på utbildningsområdet
- uppvisa en grundläggande förmåga i att analysera beskrivande statistik
- kommunicera och diskutera kursinnehållet skriftligt med korrekt språklig form

Med korrekt språklig form menas att man kan skriva utan systematiska stav- och meningsbyggnadsfel samt att texten har en sådan struktur att argumenten går att följa.

För väl godkänt betyg krävs att studenten uppfyller kriterierna för godkänt betyg samt uppvisar god förmåga att sätta in utvecklingen på utbildningsområdet i en vidare samhällskontext.

Språkverkstad

Det finns en Språkverkstad vid Uppsala universitet som är öppen för alla studenter som vill ha hjälp med skriftlig eller muntlig framställning. Vid Språkverkstaden kan du boka tid hos en handledare för kostnadsfri rådgivning. För mer information, se: <http://www.nordiska.uu.se/sprakverkstaden>

Fusk och plagiat

Inom universitetet strävar vi efter att du som student skall utveckla vetenskaplig hederlighet grundad i Vetenskapsrådets etiska riktlinjer. Det är därför viktigt att man som student är medveten om var gränsen går mellan vad som är tillåtet respektive otillåtet när du skriver dina texter. Samtliga lärare är ålagda att vara uppmärksamma på alla försök till fusk och att till prefekt eller studierektor anmäla när misstanke om plagiat/fusk föreligger eller har konstaterats. Ta del av universitetets policy i denna fråga på:
<http://www.pu.uu.se/pedagogisktprogram/fuskplagiat.html>

Kursfakta

Kursen ges av: Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier

Besöksadress

Blåsenhus, von Kraemers Allé 1

Postadress

Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier
Box 2136
750 02 Uppsala

Telefon

Telefon: 018-471 00 00 (växel), 018-471 + ankn. (direkt)
Telefax: 018-471 24 00

Webbadress

<http://www.edu.uu.se>

Kontakt

Studierektor: Jörgen Mattlar, jorgen.mattlar@edu.uu.se, 018-471 2446

Kursledare: Esbjörn Larsson, esbjorn.larsson@edu.uu.se, 018-471 7628

Kursadministratör: Agneta Isaksson, agneta.isaksson@edu.uu.se, 018-471 2447

Undervisningen

Här följer en presentation av kursens olika moment. Tid och plats framgår av det schema som finns i Studentportalen.

Undervisningen består av sju föreläsningar, sex seminarier och en workshop. Efter seminarium 2 och 5 ges också möjlighet att få feedback på en skriftlig uppgift med utgångspunkt i seminariets innehåll.

Introduktion

Kursledare: *Esbjörn Larsson*, FD i historia och universitetslektor i utbildningshistoria, esbjorn.larsson@edu.uu.se

Här ges en kort presentation av såväl kursens innehåll som praktiska detaljer.

Litteratur som särskilt behandlas

Larsson, Esbjörn & Westberg, Johannes: *Utbildningshistoria: en introduktion* [Manus 2011].
Inledning

Föreläsningar

Föreläsning 1: Utbildningens historia fram till och med år 1800

Föreläsare: *Stefan Rimm*, FM i retorik och doktorand i pedagogik, stefan.rimm@edu.uu.se

Föreläsningen tar upp de stora dragen i den svenska och internationella utbildningshistoriska utvecklingen från antiken, via medeltiden, renässansen och reformationen, fram till ungefär år 1800. Här behandlas bland annat förhållandet mellan stat, kyrka och skola, men även privat- och hemundervisning.

Litteratur som särskilt behandlas

Larsson, Esbjörn & Westberg, Johannes: *Utbildningshistoria: en introduktion* [Manus 2011]
Kap. 2-4. [Kap. 1 läses som bakgrund.]

McCulloch, Gary (red.), *The RoutledgeFalmer reader in history of education*, RoutledgeFalmer, London, 2005.
Kap 1 & 3.

Föreläsning 2: 1800-talets utbildningsrevolution

Föreläsare: *Peter Bernhardsson*, FM i tyska och doktorand i utbildningssociologi, peter.bernhardsson@edu.uu.se

Under 1800-talet utvecklades nationella utbildningssystem med olika skoltyper och den offentliga undervisningen ökade dramatiskt. I föreläsningen behandlas några förklaringar till dessa revolutionerande förändringar. Särskilt sätts den svenska utvecklingen in i ett internationellt perspektiv.

Litteratur som särskilt behandlas

Larsson, Esbjörn & Westberg, Johannes: *Utbildningshistoria: en introduktion* [Manus 2011]
Kap. 5-8, 17-19, 21. [Kap. 1 läses som bakgrund.]

McCulloch, Gary (red.), *The RoutledgeFalmer reader in history of education*, RoutledgeFalmer, London, 2005.
Kap. 5-12.

Föreläsning 3: Dagens utbildningssystem mot bakgrund av 1900-talets utbildningsexplosion

Föreläsare: *Jörgen Mattlar*, FD och universitetslektor i didaktik, jorgen.mattlar@edu.uu.se

Dagens utbildningssystem problematiseras genom relatera det till utvecklingen på utbildningsområdet under 1900-talet. Man kan kanske säga att de största förändringarna i det svenska utbildningsväsendet skedde under 1900-talet. I denna föreläsning uppmärksammas några av dessa, däribland skolundervisningens globala utbredning, den svenska förskolans förändrade roll, införandet av en nioårig grundskola och en treårig gymnasieskola, samt universitetens kraftiga tillväxt.

Litteratur som särskilt behandlas

Broady, Donald (red.), *Skolan under 1990-talet: sociala förutsättningar och utbildningsstrategier: rapport till kommittén Valfärdsbokslut*, 2., korr. tr., ILU, Uppsala universitet, Uppsala, 2000
Sidor: 17-33

Larsson, Esbjörn & Westberg, Johannes: *Utbildningshistoria: en introduktion* [Manus 2011]
Kap. 5-8, 17-19, 21. [Kap. 1 läses som bakgrund.]

McCulloch, Gary (red.), *The RoutledgeFalmer reader in history of education*, RoutledgeFalmer, London, 2005.
Kap. 2, 4, 8-11, 14-17.

Skolverket 100805 (Elektronisk) http://www.skolverket.se/forskola_och_skola/2.3341 - Läs samtliga flikar under rubriken Utbildningssystemet – textversion. (ca 15 sidor)

Skolverket 100805 (Elektronisk) <http://skolnet.skolverket.se/polopoly/utbsys/> - Interaktiv karta över utbildningssystemet.

Föreläsning 4: Det sociala landskapet

Föreläsare: *Mikael Palme*, FD och universitetslektor i utbildningssociologi, mikael.palme@edu.uu.se

Med utgångspunkt i det svenska samhällets utveckling under efterkrigstiden ger föreläsningen en närmare presentation av samhällets strukturer och maktrelationer. Föreläsningen fungerar även som en introduktion till olika sociologiska perspektiv på social klass, status, social stratifiering.

Litteratur som särskilt behandlas

Ahrne, Göran, Roman, Christine & Franzén, Mats, *Det sociala landskapet: en sociologisk beskrivning av Sverige från 1950-talet till början av 2000-talet*, 4., omarb. uppl., Korpen, Göteborg, 2008.
Sidor: 13-219.

Föreläsning 5: Lärarkårerna och lärarutbildningen

Föreläsare: *Emil Bertilsson*, FK i historia och doktorand i utbildningssociologi, emil.bertilsson@edu.uu.se

Föreläsningen tar utgångspunkt i lärarkårernas och lärarutbildningarnas utveckling från 1800-talet och framåt. Särskild vikt läggs vid rekryteringen till yrket och hur yrkets status förändrats genom åren. Vidare behandlas också förändringar i synen på undervisning med utgångspunkt i såväl historiska som samtida förhållanden.

Litteratur som särskilt behandlas

Bertilsson, Emil, *Lärarna på skolans kungsväg [Elektronisk resurs] : Om det naturvetenskapliga programmet på några gymnasier i Uppsala* / , SEC, EDU, Uppsala universitet, Uppsala, 2007.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-15932>
Sidor: 17–56.

Larsson, Esbjörn & Westberg, Johannes: *Utbildningshistoria: en introduktion* [Manus 2011]
Kap. 9, 22-23.

McCulloch, Gary (red.), *The RoutledgeFalmer reader in history of education*, RoutledgeFalmer, London, 2005.
Kap 13.

Föreläsning 6: Sociala och kulturella skillnader i samhället och skolan

Föreläsare: *Donald Broady*, professor, donald.broadly@edu.uu.se

Föreläsningen ger en introduktion till sociologiska studier av utbildning med utgångspunkt i Pierre Bourdieus begrepp. Föreläsningen ger också exempel på hur Pierre Bourdieus begrepp har använts för att problematisera det svenska utbildningsväsendet. Särskilt fokus läggs på hur familjens kulturella kapital påverkar barn och ungdomars skolgång i ett utbildningssystem som präglas av allt mer valfrihet.

Litteratur som särskilt behandlas

- Bourdieu, Pierre, "Socialt rum och symboliskt rum", i Pierre Bourdieus *Praktiskt förnuft: bidrag till en handlings teori*, Daidalos, Göteborg, 1999, (s. 11-29) 18 s.
- Broady, Donald, *Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg [Elektronisk resurs]* / , 2., korr. utg., ILU, Uppsala Universitet, Uppsala, 1998.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-127120>. (26 s.)
- Palme, Mikael, "En 'trygg' uppväxt", i Mikael Palmes *Det kulturella kapitalet: studier av symboliska tillgångar i det svenska utbildningssystemet 1988-2008*, Uppsala, 2008. 39 s. (s. 57-95)
- Runfors, Ann, "Fostran till frihet? Värdeladdade visioner, positionerade praktiker och diskriminerande ordningar" i Sverige. Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering, *Utbildningens dilemma [Elektronisk resurs]: demokratiska ideal och andrafierande praxis: rapport*, Fritze, Stockholm, 2006
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/06/17/98/1fb66fa9.pdf> (s. 135-161) 27 s.
- Skawonius, Charlotte, *Välja eller hamna: det praktiska sinnet, familjers val och elevers spridning på grundskolor*, Stockholm, 2005.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-691> (s. 3-22,321-338) 36 s.

Föreläsning 7: Utbildningskapital, gymnasieskolan och högskolan

Föreläsare: Mikael Börjesson, FD, universitetslektor i utbildningssociologi, mikael.borjesson@edu.uu.se

Föreläsningen ger exempel på olika sätt att problematisera social snedrekrytering i det svenska utbildningsväsendet. Särskilt fokus läggs på hur utbildningssystemet bidrar till att skapa ett slags utbildningskapital och hur olika grupper använder sig av utbildningssystemet.

Litteratur som särskilt behandlas

- Donald Broady, & Mikael Börjesson, "En social karta över gymnasieskolan", i *Studies in Educational Policy and Educational Philosophy* E-tidskrift 2002:1, (9 s.) <http://www.skeptron.uu.se/broady/sec/p-broady-borjesson-020407-social-karta.pdf>
- Erikson, Robert & Jonsson, Jan O, "Varför består den sociala snedrekryteringen?", i *Pedagogisk Forskning i Sverige* 2002, årg 7 nr 3, issn 1401-6788 (s. 210-217) 8 s.
- Lidegran, Ida, *Utbildningskapital [Elektronisk resurs]: om hur det alstras, fördelas och förmedlas*, Uppsala, 2009.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-100328> 64 s. (s. 175-239)
- Svensson, Allan, "Består den sociala snedrekryteringen? Elevernas val av gymnasieprogram hösten 1998", i *Pedagogisk Forskning i Sverige* 2001 årg 6 nr 3, issn 1401-6788, (s. 161-172) 12 s.

Referenslitteratur

- "Något om beskrivande statistik" [Kompendium från Institutionen för datavetenskap, Linköpings universitet] <http://www.ida.liu.se/~732G70/kompendium.pdf>

Seminarier

Seminarium 1: Tiden fram t.o.m. 1800-talets utbildningsrevolution

Seminarieledare: Peter Bernhardsson, FM i tyska och doktorand i utbildningssociologi,

peter.bernhardsson@edu.uu.se

Seminarieriet bygger på föreläsning 1 & 2.

Instuderingsfrågor

1. Vilka var de viktigaste utbildningsanstalterna under medeltid och tidigmodern tid? Vad karaktäriserar dessa anstalter och till vem vände de sig?
2. Hur och var uppstod universiteten?
3. Vad innebar renässansen och humanismen för den västerländska utbildningen?
4. Vad innebar reformationen för utbildningen i de protestantiska områdena?
5. Vilka olika förklaringar har framförts till 1800-talets utbyggda massundervisning (t ex folkskolan)?
6. Hur förändrades kyrkans inflytande över skolan under 1800-talet?
7. Vilka var de centrala skillnaderna mellan Frankrikes och Englands utbildningssystem under 1800-talet?
8. På vilket sätt speglade det sena 1800-talets utbildningssystem samhällets sociala sammansättning?

Litteratur som behandlas

Larsson, Esbjörn & Westberg, Johannes, *Utbildningshistoria: en introduktion* [Manus 2011]

Kap 2-8.

McCulloch, Gary (red.), *The RoutledgeFalmer reader in history of education*, RoutledgeFalmer, London, 2005.

Kap. 1, 3, 5-7.

Seminarium 2: Dagens utbildningssystem mot bakgrund av 1900-talets utbildningsexplosion

Seminarieledare: Jörgen Mattlar, FD i didaktik, jorgen.mattlar@edu.uu.se

Seminarieriet bygger på föreläsning 3.

I samband med seminariet presenteras också en skrivuppgift med utgångspunkt i seminariediskussionen. Uppgiften lämnas in via Studentportalen (Under filarean "Inlämning av skrivuppgifter" -> "Skrivuppgift 1") inom **tre dagar** efter seminariet. Uppgiften kommer även att publiceras i Studentportalen efter seminariet.

Instuderingsfrågor

1. I beskrivningar av historiska förändringar brukar man använda sig av metaforen pendelrörelsen. Hur kan metaforen förstås i samband med förskolans historia?
2. Vad menas med termen bottenskola? När kan den sägas vara fullt etablerad i det svenska utbildningsväsendet?
3. Vilken var den mest genomgripande förändringen som den s.k. undervisningsplanen 1919 förde med sig?
4. Vad innebär parallellskolsystemet?
5. Pedagogen och filosofen John Dewey har haft stort inflytande på svensk skolpolitik. När slog hans idéer igenom och vad innebar hans idéer i förhållande till tidigare rådande pedagogik?
6. Vilket skolämne blev centralt genom skolkommissionen 1947?
7. Vari bestod kritiken mot ett införande av en gemensam nioårig grundskola?
8. Vilken förändring skedde mellan Lgr69 och Lgr80 och vilka ideologiska krafter var orsaken till förändringen?
9. I samband med kommunaliseringen av skolorna år 1989 förändrades även styrningen av undervisningsinnehållet, hur och vad innebar det?
10. Hur kan kommunaliseringen och friskolereformen och den därmed ökade skolsegregationen förstås i ett utbildningshistoriskt perspektiv?
11. Vad menas med termen transfereffekt? Exemplifiera!
12. Varför hade de klassiska språken en så stark ställning och av vilka ämnen och av vilka orsaker utmanades utbildningen i de klassiska språken.

13. Den sociala mobiliteten har varit omfattande i Sverige under 1900-talet hur har den påverkat utbildningen? Jämför med förhållandena i Storbritannien.
14. Under 1990-talet skedde stora förändringar inom svensk skola som kan beskrivas med termerna decentralisering och differentiering. Vad innebär dessa termer i detta sammanhang? Ge exempel med utgångspunkt i kurslitteraturen.

Litteratur som behandlas

Broady, Donald (red.), *Skolan under 1990-talet: sociala förutsättningar och utbildningsstrategier: rapport till kommittén Valfärdsbokslut*, 2., korr. tr., ILU, Uppsala universitet, Uppsala, 2000.

Sidor: 17-33

Larsson, Esbjörn & Westberg, Johannes, *Utbildningshistoria: en introduktion* [Manus 2011]

Kap 5-8.

McCulloch, Gary (red.), *The RoutledgeFalmer reader in history of education*, RoutledgeFalmer, London, 2005.

Kap. 2, 4, 11, 15-16.

Skolverket 100805 (Elektronisk) http://www.skolverket.se/forskola_och_skola/2.3341 - Läs samtliga flikar under rubriken Utbildningssystemet – textversion. (ca 15 sidor)

Skolverket 100805 (Elektronisk) <http://skolnet.skolverket.se/polopoly/utbsys/> - Interaktiv karta över utbildningssystemet.

Seminarium 3: Det sociala landskapet

Seminarieledare: *Mikael Palme*, FD och universitetslektor i utbildningssociologi, mikael.palme@edu.uu.se

Seminariet bygger på föreläsning 4.

Instuderingsfrågor

1. Inledningsvis diskuterar författarna sociologins tillkomst som ämne och tecknar därefter konturerna av sambandet mellan samhällsutveckling och sociologiska strömningar. Vilka är de viktigaste strömningar de tar upp och hur hänger dessa samman med samhällsförändringar?
2. Vad lägger författarna i uttrycket "det sociala landskapet"?
3. Hur kan organisationer förstås, menar författarna?
4. Och hur kan makt förstås?
5. Vilket är sambandet mellan tekniska förändringar och samhällsförändring?
6. Vilka huvudsakliga innebörder ger de åt kulturbegreppet?
7. Vilka huvudsakliga "rytmer" och "faser" identifierar författarna i det svenska samhället under efterkrigstiden?

Kapitel 2

8. Vilka "poler" och "interaktionssfärer" i vardagslivets organisering beskriver författarna?
9. Vilken är poängen med att införa begreppet "livslopp"?
10. Författarna diskuterar levnadsbanan i perspektiv av att "passa in" och att "bli utvald". Vad är det för skillnad på detta?
11. Vilka faktorer bör enligt författarna tas hänsyn till när man talar om social klass och vilka huvudsakliga klasspositioner finns det enligt dem i Sverige?
12. Hur är social klasstillhörighet sammanbundet med livschanser?
13. Vilka huvudsakliga poänger gör författarna när de diskuterar klassbegreppet i relation till begreppet kön (och mansdominans)?
14. Hur kompliceras klassbegreppet ytterligare av ett etniskt perspektiv?
15. Och av ett regionalt?

Kapitel 3

16. Vilka huvudsakliga historiska förändringar av familjen identifierar författarna?
17. Vilka "inre motsättningar" karakteriserar familjen och vilka skillnader finns det mellan familjer?
18. Vad kännetecknar familjen i Sverige?
19. Vilken plats har och vilken roll spelar sexualiteten i familjen, liksom uppbrottet ur den?
20. Vad kännetecknar "familjeformerna" i Sverige och de "roller" som finns inom dessa former?
21. Familjen och hushållet betraktas inom sociologin ofta utifrån deras roll som konsumtionsenhet och som bas för "livsstilar". Vilka aspekter är viktiga att tänka på härvidlag?

Kapitel 4

22. Hur kan man sociologiskt beskriva staten som organisation?

23. Vilken är statens relation till medborgarna och "det civila samhället" till vilket även organisationer och föreningar brukar räknas?
24. Skolan, från dagis och uppåt, är en central statlig angelägenhet. Vilka konfliktfyllda funktioner har den i samhället, enligt författarna, och hur går det till när dessa funktioner fylls?
25. Vilka samband mellan sociala rättigheter och social kontroll är det författarna talar om?
26. Hur försöker staten styra det författarna kallar "omgivningen" och hur går det med denna styrning?
27. Stat och kommun utgör också landets enskilt största arbetsplats. Vad kännetecknar denna arbetsplats, vilka arbetar här, i vilken mån återspeglar den klassamhället och vilka utvecklingstrender beskriver författarna?

Kapitel 5

28. Vad menar vi med "den privata sektorn" och hur ser ägandet ut, från storföretag till småföretag och entreprenörer?
29. Hur utövas makt inom den privata företagsamheten?
30. Vilken plats har företagen i "det sociala landskapet"?
31. Vad kännetecknar industrins och industriarbetets utveckling under efterkrigstiden?
32. Vad går distinktionen mellan "industrisamhälle" och "tjänstesamhälle" ut på?

Kapitel 6

33. Vilken roll har det författarna kallar "frivilligorganisationer" haft i det svenska samhället?
34. Vilka mönster går att urskilja i partiernas sociala förankring, relation till staten och näringslivet och till den sociala och ekonomiska utvecklingen i stort?
35. Vilka organisationer och rörelser tar författarna upp som inte så lätt låter sig inordnas i de etablerade partierna och organisationerna och hur förklarar den betydelse de haft?

Kapitel 7

36. Vilka förändringar tar författarna upp till diskussion i sitt slutkapitel och på vilket sätt är dessa betydelsefulla?

Litteratur som behandlas

Ahrne, Göran, Roman, Christine & Franzén, Mats, *Det sociala landskapet: en sociologisk beskrivning av Sverige från 1950-talet till början av 2000-talet*, 4., omarb. uppl., Korpen, Göteborg, 2008.
Sidor: 13-219.

Seminarium 4: Utbildningens socialhistoria – klass, kön och etnicitet

Seminarieledare: *Eshjörn Larsson*, FD i historia och universitetslektor i utbildningshistoria

Seminarier bygger på föreläsning 1, 2, 3 & 4.

Instuderingsfrågor

1. Vilka är de teoretiska utgångspunkterna för studier av social klass och kön i Larsson & Westberg 2011 (kap 18 & 19)? På vilket sätt förhåller de sig till dem som återfinns Ahrne m fl 2008 (kap. 2)?
2. Vilka faktorer lyfts fram som viktiga för de förändrade klass- och könsförhållandena i Larsson & Westberg 2011 (kap 18 & 19)?
3. I både kap 18 och kap 19 i Larsson & Westberg 2011 ges beskrivningar av hur betydelsen av klass och kön för utbildning har förändrats under de senaste tvåhundra åren, samtidigt som det finns vissa mönster som består. Diskutera denna utveckling i relation till förändring och kontinuitet.
4. På vilket sätt menar Brian Simons (McCulloch 2005, kap. 8) att utbildning kan förändra samhället? Vilken betydelse har hans definition av utbildning för hans slutsatser? Diskutera de teorier han behandlar i relation till hur de behandlas i Larsson & Westberg 2011 (kap. 18 & 21).
5. Diskutera användningen av begreppet segmentering i Roy Lowes artikel (McCulloch 2005, kap. 9), med hur det används i Larsson & Westberg 2011 (kap. 18). På vilket sätt kan begreppet hjälpa oss förstå dagens utbildningssystem, som inte i formell mening är att se som ett parallellskolesystem?
6. Diskutera likheter och skillnader i den undervisning som beskrivs i J.A. Mangan och Michael C. Colemans artiklar (McCulloch 2005, kap. 10, 12) och de bilder som ges av den tidiga undervisningen av samer och introduktionen av svenskundervisning för invandrare i Larsson & Westberg 2011 (kap. 3, 17). Hur kan dessa sätt att förhålla sig till olika grupper av människor förstås utifrån de teorier om etnicitet som presenteras i Ahrne m fl 2008 (kap. 2).

7. Hur har vägen mot vuxenlivet förändrats under de senaste tvåhundra åren enligt John Springhall (McCulloch 2005, kap. 14)? På vilket sätt spelar kategorier som social klass och kön en roll i detta sammanhang? (Jämför även med kap 18 & 19 i Larsson & Westberg 2011).
8. På vilket sätt menar Ian Grosvenor (McCulloch 2005, kap. 17) att skolan genom historien bidragit till skapandet av nationell identitet. Jämför Grosvenors exempel med de som står att finna i Henrik Edgrens artikel om *Läsebok för folkskolan* (Edgren 2010).

Litteratur som behandlas

Ahrne, Göran, Roman, Christine & Franzén, Mats, *Det sociala landskapet: en sociologisk beskrivning av Sverige från 1950-talet till början av 2000-talet*, 4., omarb. uppl., Korpen, Göteborg, 2008.
Kap. 2.

Edgren, Henrik, "Menige mans humaniora: centrala budskap i den första upplagan av *Läsebok för folkskolan*" i Esbjörn Larssons & Johannes Westbergs *Utbildningens sociala och kulturella historia: meddelanden från den fjärde nordiska utbildningshistoriska konferensen*, SEC, Uppsala, 2010 (s. 117–146).

Larsson, Esbjörn & Westberg, Johannes: *Utbildningshistoria: en introduktion* [Manus 2011]
Kap. 3, 17-19, 21.

McCulloch, Gary (red.), *The RoutledgeFalmer reader in history of education*, RoutledgeFalmer, London, 2005.
Kap. 8-10, 12, 14, 17.

Seminarium 5: Lärarkårerna och lärarutbildningen

Seminarieledare: *Emil Bertilsson*, FK i historia och doktorand i utbildningssociologi,
emil.bertilsson@edu.uu.se
Seminarieriet bygger på föreläsning 5.

I samband med seminarieriet presenteras också en skrivuppgift med utgångspunkt i seminariediskussionen. Uppgiften lämnas in via Studentportalen (Under filarean "Inlämning av skrivuppgifter" -> "Skrivuppgift 2") inom **tre dagar** efter seminarieriet. Uppgiften kommer även att publiceras i Studentportalen efter seminarieriet.

Instuderingsfrågor

1. Hur beskriver Gardner hur lärarnas status och respekten för läraryrket kommit att skifta under från slutet av 1800-talet och framåt?
2. Vad menar Gardner med begreppet "Teacher-bashing"? Fundera över om det är ett begrepp som kan ha relevans även idag.
3. Hur menar Gardner att lärarnas "professionella autonomi" kommit att förändras under efterkrigstiden? På vilka sätt bidrar en förändrad relation mellan lärare-föräldrar och lärare-stat till denna utveckling?
4. Nästkommande generation lärare (i England) har, enligt Gardner, som yrkesgrupp ett brokigt arv att föra vidare, något som han menar kan innebära både styrkor och svagheter. Beskriv dessa styrkor och svagheter?
5. Beskriv skillnaderna i organisering mellan utbildningen för blivande läroverkslärare, folkskollärare, småskollärare och förskollärare under 1800-talet och 1900-talets första hälft.
6. Vilka samband går att se mellan den sociala rekryteringen till läroverkslärarutbildningen respektive folkskollärarutbildningen under slutet av 1800-talet och den skolform som de var avsedda att undervisa i?
7. Beskriv kvinnornas väg till läraryrket inom de olika skolformerna genom historien.
8. Beskriv de viktigaste förändringarna i rekryteringen till lärarutbildningarna från slutet av 1970-talet och framåt. Resonera kring vilka effekter dessa förändringar har fått/kan få.
9. Reformerna på lärarutbildningsområdet kommer tätare än inom andra utbildningsområden. Resonera kring varför det är så.
10. Redogör för vad som kännetecknar en profession enligt den klassiska professionsteorin. På vilka sätt kan det vara problematiskt att inordna dagens lärarkår i en sådan definition av en profession?
11. Beskriv skillnaderna mellan en yrkesgrupps "professionella strategier" och "fackliga strategier".
12. Vilka statushöjande åtgärder kan sorteras in under de professionella strategierna?

13. Vilka motsättningar mellan olika lärargrupperingar finner vi under det sena 1800-talet och 1900-talets första hälft? Vad får dessa motsättningar för konsekvenser vad gäller den fackliga organisationen?
14. Vilka konsekvenser medförde införandet av enhetsskolan för folkskollärarna respektive läroverkslärarna?
15. Vilka argument för respektive emot kommunaliseringen av skolan förekom?
16. Vilka effekter har kommunaliseringen fått när det gäller lärarnas professionella handlingsutrymme?
17. Reflektera över hur lärarnas relation till eleverna förändrats över tid. Vilka bestående erfarenheter av lärarkallet kan man finna (se ex Gardner 2005)? Vilka förändringar blir tydliga (se ex Landahl 2011 om lärarnas fostrande roll)?
18. Vilka särskilda förutsättningar kännetecknar det naturvetenskapliga programmet (såsom det beskrivs i Bertilsson 2007)? Hur påverkar dessa förutsättningar lärarnas arbete och undervisning?

Litteratur som behandlas

Bertilsson, Emil, *Lärarna på skolans kungsväg [Elektronisk resurs] : Om det naturvetenskapliga programmet på några gymnasier i Uppsala /*, SEC, EDU, Uppsala universitet, Uppsala, 2007.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-15932>
 Sidor: 17–56.

Larsson, Esbjörn & Westberg, Johannes: *Utbildningshistoria: en introduktion* [Manus]
 Kap. 9 & 22-23.

McCulloch, Gary (red.), *The RoutledgeFalmer reader in history of education*, RoutledgeFalmer, London, 2005.
 Sidor: 214-229

Seminarium 6: Sociala och kulturella skillnader i samhället och skolan

Seminarieledare: *Mikael Palme*, FD och universitetslektor i utbildningssociologi, mikael.palme@edu.uu.se
 Seminariet bygger på föreläsning 6.

Instuderingsfrågor

Bourdieu och Broady

1. Kulturellt kapital är den form av symboliskt kapital som dominerar i ett modernt samhälle som Frankrike, menar Bourdieu. Vad menas med att någonting utgör ett symboliskt kapital och vad innebär det att det finns ett ”kulturellt (symboliskt) kapital” i ett land som Sverige?
2. Habitus är ett annat grundläggande begrepp hos Bourdieu. Vad menas med detta, vilken roll spelar habitus i Bourdieus sätt att förstå hur samhället fungerar och i vilken mening kan habitus utgöra ett symboliskt – och inte minst ett kulturellt – kapital?
3. Vad menar Bourdieu med att ”det verkliga är relationellt”?
4. När Bourdieu konstruerar det han kallar för det sociala rummet, talar han om två huvudsakliga differentieringsprinciper, ekonomiskt och kulturellt kapital. Vad avses med detta och hur fungerar dessa två begrepp i förståelsen av det sociala rummets uppbyggnad?
5. Varför är det enligt Bourdieu ingen tillfällighet att smakens (känslan för distinktionen) fördelning i samhället överensstämmer med de sociala klassernas och klassfraktionernas fördelning (se artikelns diagram) – dvs. hur kan smaken för honom vara en viktig indikator på social klass? Stämmer detta med din egen erfarenhet?
6. I Bourdieus diskussion av klassbegreppet fäster han uppmärksamheten på å ena sidan existensen av objektiva sociala strukturer (faktiska sociala skillnader), å den andra de subjektiva föreställningarna om dessa skillnader och det han kallar ”klassificeringskampen”. Vad är poängen med denna åtskillnad och vad innebär det senare begreppet? Ge exempel.
7. Om man utgår från Bourdieus begreppsapparat, vad skulle kulturellt kapital bestå av i Sverige idag? Ge exempel och motivera dem.
8. En grundtanke i Bourdieus utbildningssociologi är att ojämlikheten inför kulturen är ojämlikheten inför utbildningssystemet. Förklara detta och resonera utifrån exempel om perspektivet riktighet.

Palme

9. Vad är det för två motsatta synsätt på individen och utbildningens roll i människans liv som Palme ställer mot varandra? Förklara. På vilket sätt skulle dessa ha giltighet för skillnader i gymnasieskolan idag?

10. Beskriv och diskutera hur Palme beskriver den betydelse habitus har i gymnasieskolan?
11. Ge exempel på vad Palme menar är betydelsen av ett kulturellt kapital i gymnasieskolan. Diskutera detta begrepps tillämplighet.
12. Palme talar både om elevstrategier och om gymnasieskolornas institutionella strategier. Vad menar han med det senare? Ge exempel.
13. Vad kännetecknar enligt Palme en bana "underifrån" i riktning uppåt i skolsystemets sociala och kulturella hierarkier till skillnad från att vara "infödd" i skolsystemets elitmiljöer? Diskutera giltigheten i detta perspektiv.
14. Vad menar Palme när han påstår att det är särskilt svårt för elever utan nedärvt kulturellt kapital att utveckla ett kulturellt habitus?

Skawonius

15. I sin undersökning av det fria skolvalets innebörd för familjer i olika sociala grupper utgår Skawonius från Bourdieus sociologiska grundbegrepp. Vilken är enligt Skawonius betydelsen av habitus ("det praktiska sinnet") och varför polemiserar hon på denna punkt bland annat mot den s.k. rational choice-skolan?
16. Skawonius menar att vissa synsätt på skola och utbildning återkommer i alla sociala grupper. Vilka är dessa och hur tolkar hon detta förhållande?
17. Vilka mekanismer lyfter Skawonius fram som påverkar valet av skola och fördelningen av elever på skolor?
18. Vilka är de "strukturella faktorer" Skawonius fäster uppmärksamheten på?
19. Vilka former av kapital i Bourdieus mening anser Skawonius vara särskilt verksamma när det gäller individers, familjers och grupperns orientering i utbildningssystemet?

Runfors

20. Runfors utgår från den moderna föreställning om en fri, autonom individ som hon menar har en central roll i skolans läroplaner. Varifrån kommer denna idé historiskt sett, vad går den ut på och hur kommer den till uttryck i skolans styrdokument?
21. Samtidigt har idén om kulturell mångfald en central plats i läroplanerna. Vad har Runfors att säga om den?
22. Förklara några av de viktigare poänger som Runfors lyfter fram i den korta forskningsöversikt hon gör över skolan som kulturförmedlare.
23. I Runfors egen undersökning av lärarnas förhållningssätt till det moderna projektet och till kulturell mångfald på de skolor där hennes fältarbete gjordes spelar begreppen "oförhindrade jag" och "förhindrade jag" en central roll. Vad går detta begreppspar ut på?
24. Hur menar Runfors att de studerade lärarna hanterar "mångfalden" i den av etnisk mångfald präglade undervisningsverklighet de verkar inom? Vilken konflikt är det Runfors lyfter fram?
25. Vad menar Runfors när hon inspirerad av Nayaran talar om "räddningsretorik"?
26. Runfors avslutar med en kritisk diskussion av positioner inom den samtida feminismen. Vilka är hennes poänger?

Litteratur som behandlas

- Bourdieu, Pierre, "Socialt rum och symboliskt rum", i Pierre Bourdieus *Praktiskt förnuft: bidrag till en handlingsteori*, Daidalos, Göteborg, 1999, (s. 11-29) 18 s.
- Broady, Donald, *Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg [Elektronisk resurs]* / , 2., korr. utg., ILU, Uppsala Universitet, Uppsala, 1998.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-127120>. (26 s.)
- Palme, Mikael, "En 'trygg' uppväxt", i Mikael Palmes *Det kulturella kapitalet: studier av symboliska tillgångar i det svenska utbildningssystemet 1988-2008*, Uppsala, 2008. 39 s. (s. 57-95)
- Runfors, Ann, "Fostran till frihet? Värdeladdade visioner, positionerade praktiker och diskriminerande ordningar" i Sverige. Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering, *Utbildningens dilemma [Elektronisk resurs]: demokratiska ideal och andrafierande praxis: rapport*, Fritze, Stockholm, 2006
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/06/17/98/1fb66fa9.pdf> (s. 135-161) 27 s.
- Skawonius, Charlotte, *Välja eller hamna: det praktiska sinnet, familjers val och elevers spridning på grundskolor*, Stockholm, 2005.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-691> (s. 3-22,321-338) 36 s.

Workshop

Workshop 1: Utbildningskapital, gymnasieskolan och högskolan

Workshopledare: *Ida Lidegran*, FD och universitetslektor i utbildningssociologi, ida.lidegran@edu.uu.se

Workshopen bygger på föreläsning 7.

Uppgift

Under workshopen skall studenterna öva sig i analyser av rekrytering till gymnasieskolan med hjälp av beskrivande statistik. Workshopen inleds med en kortare presentation varefter studenterna arbetar gruppvis med den förelagda uppgiften. Därefter avslutas workshopen med att varje grupp presenterar sina resultat för de andra grupperna. Ett övergripande syfte med workshopen är att öva sig i att förstå och dra slutsatser utifrån tabeller och diagram.

Litteratur att utgå ifrån

Donald Broady, & Mikael Börjesson, "En social karta över gymnasieskolan", i *Studies in Educational Policy and Educational Philosophy* E-tidskrift 2002:1, (9 s.) <http://www.skeptron.uu.se/broadly/sec/p-broadly-borjesson-020407-social-karta.pdf>

Erikson, Robert & Jonsson, Jan O, "Varför består den sociala snedrekryteringen?", i *Pedagogisk Forskning i Sverige* 2002, årg 7 nr 3, issn 1401-6788 (s. 210-217) 8 s.

Lidegran, Ida, *Utbildningskapital [Elektronisk resurs]: om hur det alstras, fördelas och förmedlas*, Uppsala, 2009. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-100328> 64 s. (s. 175-239)

Svensson, Allan, "Består den sociala snedrekryteringen? Elevernas val av gymnasieprogram hösten 1998", i *Pedagogisk Forskning i Sverige* 2001 årg 6 nr 3, issn 1401-6788, (s. 161-172) 12 s.

Referenslitteratur

"Något om beskrivande statistik" [Kompendium från Institutionen för datavetenskap, Linköpings universitet] <http://www.ida.liu.se/~732G70/kompendium.pdf>